

समयगीतिका

कविः डॉ. हरेकृष्णमेहेरः ओडिशाराज्यस्य नूआपडाजिल्लान्तर्गते सिनापालिग्रामे कविपरम्परावाहिनि वंशे लब्धजन्मा । विविधभाषासु कृतविद्यः मौलिकलेखकः सफलानुवादकश्च । विविधसम्मानैः सम्मानितः अयं कविः समग्रराज्ये देशे च सुपरिचितः । प्रस्तुता कविता तत्प्रणीतात् मातृगीतिकाञ्जलिः इति गीतिकाव्यात् आनीता ।

समय ! नमस्ते, समय ! नमस्ते,
आत्मवशे ते
सकलं शेते
विपुलं विश्वं नमयसि हस्ते ।

समय ! नमस्ते

समय ! नमस्ते ॥ (ध्रुवम्)

विहित-वहित्रे
वीचि-विचित्रे

दुस्तर-भव-जलनिधौ निकामम्,
भवतो लीला
विलोल-शीला

प्रबलं चलति नियतमविरामम् ।
अप्रतिबन्धो जगद्भ्रमस्ते ।
समय ! नमस्ते
समय ! नमस्ते ॥ (१)

तव रमणीया
गति-रमणी या
विहरति सरल-तरल-सुविकारा,
लास्य-विलासा
हास्य-सुरासा
वरण-हरण-कारण-सुख-कारा ।
विषमः सुषमः सुविभ्रमस्ते ।
समय ! नमस्ते
समय ! नमस्ते ॥ (२)

ऋद्धं निःस्वं
निखिल-खनिः स्वं
नितरां वितरसि किमपि रसालम्,
क्वचिदपि दीपं
तमःप्रतीपं
रूपं सौम्य-कराल-विशालम् ।
द्वन्द्वमयोऽयं किल नियमस्ते ।
समय ! नमस्ते
समय ! नमस्ते ॥ (३)

ଭୁବି ଭବଦୀୟା
 ବହତି ନଦୀ ଯା
 ପ୍ରଖରାଽଧୀରା କ୍ଷଣମୟ-ଧାରା,
 ବିରହଂ ବିଧୁରଂ
 ମିଳନଂ ମଧୁରଂ
 ତନୁତେ ବାସର-ରଜନୀ-ପାରା ।
 ନ କୋଽପି ରୋଢୁଂ ରୟଂ କ୍ଷମସ୍ତେ ।
 ସମୟ ! ନମସ୍ତେ
 ସମୟ ! ନମସ୍ତେ ॥(୪)

ଭୂତ-ଭବିଷ୍ୟତ୍
 ସାମ୍ପ୍ରତିକଂ ଯତ୍
 ପ୍ରସୂତଂ ତବ ହି ବିତାନ-ସମସ୍ତମ୍,
 ସ୍ମୃତିପଥମୟତେ
 ବିଧୌ ସମୟ ! ତେ
 ସୁଚିରଂ ଚରାଚରଂ ଗତମସ୍ତମ୍ ।
 ଅଗମ୍ୟ-ମହିମା ଗଗନ-ସମସ୍ତେ ।
 ସମୟ ! ନମସ୍ତେ
 ସମୟ ! ନମସ୍ତେ ॥ (୬)

କ୍ବଚିଦୁତ୍କର୍ଷଂ
 କ୍ବଚିଦପକର୍ଷଂ
 ଚିତ୍ରଂ ରଚୟତି ଭବତଃଚକ୍ରମ୍,
 ଅବଳଂ ସବଳଂ
 ଶୁଷ୍କଂ ସଜଳଂ
 ଶ୍ବେରଂ କୁରୁତେ ସରଳଂ ବକ୍ରମ୍ ।
 ଅଳଙ୍ଘନୀୟୋ ନୟ-କ୍ରମସ୍ତେ ।
 ସମୟ ! ନମସ୍ତେ
 ସମୟ ! ନମସ୍ତେ ॥(୫)

ବିଶ୍ବ-ନିୟନ୍ତା
 ତ୍ବମିହ ନିହନ୍ତା
 ବହୁବିଧ-କର୍ମାକର୍ମ-ବିଧାତା,
 ତ୍ବୟି ଚିର-ଦାସ୍ୟଂ
 ନୂନମୁପାସ୍ୟଂ
 ମୌନୀ ତ୍ବଂ ନିର୍ମମ-ନିର୍ମାତା ।
 ପ୍ରସରତୁ ସୁତରାଂ ଶୁଭ-ଧର୍ମସ୍ତେ ।
 ସମୟ ! ନମସ୍ତେ
 ସମୟ ! ନମସ୍ତେ ॥(୭)

ଟିପ୍ପଣୀ

ନମସ୍ତେ - ଛୁମ୍ବି ନମସ୍କାର (ନମଃ + ତେ (ପ୍ରଣାମଃ)) । ଆତ୍ମବଶେ - ନିଜ ଅଧୀନରେ (ନିଜବଶେ) । ସକଳମ୍ - ସବୁ (ସମସ୍ତମ୍) । ବିଶ୍ବମ୍ - ପୃଥିବୀ (ପୃଥିବୀ) । ବିପୁଲମ୍ - ବିସ୍ତାରିତ (ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣମ୍) । ବହିତ୍ରେ - ଢଳାରେ (ନୌକାୟାମ୍) । ବୀଚିଃ - ଡରଜା (ତରଙ୍ଗଃ) । ଜଳନିଧୌ - ସମୁଦ୍ରରେ (ସାଗରେ) । ନିକାମମ୍ - ଅତ୍ୟନ୍ତ (ଅତ୍ୟନ୍ତମ୍) । ବିଲୋଳଶୀଳା- ଚଞ୍ଚଳସ୍ଵଭାବ (ବିଲୋଳଂ ଶୀଳଂ ଯସ୍ୟାଃସା) । ଅପ୍ରତିବନ୍ଧ - ବାଧାରହିତ (ବାଧାରହିତ) । ରମଣୀୟା - ସୁନ୍ଦର (ମନୋରମା) । ସୁବିକାରା- ଉତ୍ତମବିକାରଯୁକ୍ତ (ଉତ୍ତମବିକାରଯୁକ୍ତା) । ସୁବିଭ୍ରମଃ - ଅଜ୍ଞାନ (ସୁବିଳାସଃ / ଅଜ୍ଞଭଞ୍ଜୀ) । କ୍ବଚିତ୍- କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ (କୁତ୍ରଚିତ୍) । ପ୍ରତିପମ୍ - ବିପରୀତ (ବିପରୀତମ୍) । କରାଳଃ- ଭୟଙ୍କର (ଭୟଞ୍ଜକଃ) ।

अभ्यासः

1. निजभाषया वाक्यद्वयेन वाक्यत्रयेण वा उत्तरं लिखत ।

- (क) समयस्य विभिन्नरूपतां वर्णयत ।
- (ख) मानवजीवने उत्थानपतनादिकं कथं समयस्य वशीभूतम् ?
- (ग) समयस्य वितानः कः ?
- (घ) का गतिः ? सा केन रूपेण चित्रिता ?
- (ङ) समयः कथं निर्ममनिर्माता ?

2. निजभाषया एकपदात्मकं / अतिसंक्षिप्तम् उत्तरं लिखत ।

- (क) समयनदी कीदृशी ?
- (ख) समयस्य लीला कीदृशी ?
- (ग) का समयस्य गतिः ?
- (घ) समयस्य गतिः केन रूपेण चित्रिता ?
- (ङ) समयस्य नियमः कीदृशः ?
- (च) नद्याः पारद्वयं किम् ?
- (छ) समयचक्रं किं रचयति ?
- (ज) समयस्य महिमा कीदृशः ?
- (झ) समयस्य सर्वे कथं दास्यं गताः ?
- (ञ) कथं चराचरं समयेन अस्तं याति ?

3. सन्धिविच्छेदं कुरुत ।

नमस्ते, दुस्तर, नियतमविरामम्, भ्रमस्ते, सुविभ्रमस्ते

4. सन्धिं कुरुत ।

क्वचित् + अपि, द्वन्द्वमयः + अयम्, नियमः + ते, प्रखरा + अधीरा, कः + अपि, क्षमः + ते,
क्वचित् + उत्कर्षम्, क्वचित् + अपकर्षम्, त्वम् + इह, नूनम् + उपास्यम् ।

5. वाक्यानि रचयत ।

ते, चलति, तव, या, नितराम्, किल, अयम्, विशालम्, मधुरम्, वहति ।

